

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET KAIĆ I DR. PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 22014/04)

PRESUDA

STRASBOURG

17. srpnja 2008.

*Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44.
§ 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.*

U predmetu Kaić i dr. protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Christos Rozakis, *predsjednik*,

Nina Vajić,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 26. lipnja 2008. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 22014/04) protiv Republike Hrvatske kojega je dvadeset i šest hrvatskih državljanina navedenih u Dodatku ("podnositelji zahtjeva") podnijelo Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") dana 18. ožujka 2004. godine.
2. Podnositelje zahtjeva zastupala je gđa. Lj. Nogolica, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu ("Vlada") je zastupala njena zastupnica gđa Š. Stažnik.
3. Dana 4. listopada 2005. godine Sud je odlučio Vladu obavijestiti o zahtjevu. Također je odlučio istovremeno ispitati osnovanost i dopuštenost zahtjeva (članak 29., stavak 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Tijekom 1992. godine podnositelji zahtjeva pozajmili su razne iznose novca određenoj S.D., koja je taj novac trebala vratiti u rokovima od dva do dvanaest mjeseci po kamatnoj stopi u rasponu od 10% do 18% mjesečno (tzv. „financijski inženjering“).

A. Gradanski postupak

5. Budući da S.D. nije izvršila svoje ugovorne obveze, podnositelji zahtjeva su 21. ožujka 1994. godine pokrenuli građanski postupak protiv nje pred Općinskim sudom u Zagrebu.
6. U razdoblju prije stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku (5. studeni 1997. godine) sud je održao nekoliko ročišta.
7. Dana 17. studenog 1997. godine sud je pozvao podnositelje zahtjeva da uplate predujam za troškove financijskog vještaka. Dana 1. prosinca 1997. godine podnositelji zahtjeva su odbili to učiniti, tvrdeći kako mišljenje vještaka nije potrebno, jer da su već bili dostavili slično mišljenje kojemu tuženik nije prigovorio. Pozvali su sud da donese presudu na temelju postojećih dokaza.
8. Sud je održao daljnja ročišta 5. travnja i 26. listopada 2001. godine te 4. srpnja 2003. godine. Na ovaj posljednji datum donio je presudu kojom je presudio u korist podnositelja zahtjeva. Presuda je dostavljena odvjetniku podnositelja zahtjeva 30. prosinca 2003. godine.
9. Dana 12. veljače 2004. godine S.D. je uložila žalbu Županijskom sudu u Zagrebu.

10. Dana 8. studenog 2005. godine Županijsku sud je odbio žalbu tuženika i potvrdio prvostupanjsku presudu.

B. Postupak pred Ustavnim sudom

11. U međuvremenu, dana 2. prosinca 2002. godine podnositelji zahtjeva su podnijeli ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske prigovarajući duljini navedenoga postupka. Dana 9. studenog 2004. godine Ustavni sud je utvrdio povredu ustavnog prava podnositelja zahtjeva na suđenje u razumnome roku, te svakome od njih dosudio 4.000 kuna (HRK) kao naknadu te naložio Županijskom sudu da u najkraćem mogućem roku, ali najkasnije u roku od šest mjeseci od objave odluke u Narodnim novima, odluči o žalbi. Odluka Ustavnoga suda objavljena je 26. studenog 2004. godine.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

12. Podnositelji zahtjeva prigovaraju da je duljina postupka bila nespojiva sa zahtjevom „razumnoga roka“ sadržanim u članku 6., stavku 1. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

“Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi....svatko ima pravo...da sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj.“

13. Vlada osporava tu tvrdnju.

14. Sud smatra da je razdoblje koje treba uzeti u obzir počelo 6. studenog 1997. godine, dan nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku. Međutim, pri ocjeni razumnosti vremena koje je proteklo nakon toga datuma, treba voditi računa o stanju postupka u to vrijeme. S tim u vezi Sud bilježi da je postupak počeo 21. ožujka 1994. godine, kad su podnositelji pokrenuli građanski postupak protiv S.D. Stoga je prije ratifikacije trajao oko tri godine i sedam mjeseci.

15. Postupak u predmetu još je bio u tijeku 9. studenog 2004. godine, kad je Ustavni sud donio svoju odluku. Toga je dana postupak trajao oko sedam godina.

16. Postupak je okončan 8. studenog 2005. godine, kad je Županijski sud u Zagrebu donio svoju presudu, tj. godinu dana nakon odluke Ustavnoga suda. Tako je postupak ukupno trajao oko osam godina nakon ratifikacije, pred dvije razine nadležnosti.

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

17. Vlada tvrdi da je Ustavni sud prihvatio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva, utvrdio povredu njihovog ustavnog prava na suđenje u razumnom roku te im dosudio odgovarajuću naknadu. Stoga je povreda kojoj se prigovara ispravljena pred domaćim vlastima i podnositelji su izgubili svoj položaj žrtve.

18. Podnositelji zahtjeva su odgovorili da ih se još uvijek može smatrati žrtvama povrede kojoj su prigovorili.

2. Ocjena Suda

19. Sud primjećuje da položaj žrtve podnositelja zahtjeva u ovome predmetu, u smislu Konvencije, ovisi o tome je li zadovoljština, dosuđena im na domaćoj razini, bila odgovarajuća i dostatna, s obzirom na članak 41. Konvencije. Ovo pitanje treba utvrditi u svjetlu načela utvrđenih sudskom praksom Suda (vidi, osobito, predmet *Cocchiarella v. Italy* [GC], br. 64886/01, stavke 69.-98., biti će objavljeno u ECHR 2006 i predmet *Arvanitaki-Roboti and Others v. Greece* [GC], br. 27278/03, stavak 29., 15. veljače 2008.).
20. Sud bilježi da je Ustavni sud svakome podnositelju zahtjeva dosudio iznos koji odgovara otprilike 530 EUR. Taj je iznos očigledno nerazuman, s obzirom na sudsku praksu Suda. Sam ovaj čimbenik navodi na zaključak da je zadovoljština koju su podnositelji zahtjeva pribavili na domaćoj razini bila nedostatna (vidi naprijed citirani predmet *Cocchiarella*, stavke 106.-107.; i *Jakupović v. Croatia*, br. 12419/04, st. 17., 31. srpnja 2007.). Dakle, podnositelji zahtjeva mogu još uvijek tvrditi da su „žrtve“ povrede njihovoga prava na suđenje u razumnome roku, te stoga Vladin prigovor treba odbaciti.
21. Uz to, Sud podsjeća da je pozvan ispitati ukupnu duljinu pobijanoga postupka, ako način na koji je Ustavni sud tumačio i primijenio mjerodavne odredbe domaćega prava proizvede posljedice koje su nespojive s načelima Konvencije, kako ih se tumači u svjetlu sudske prakse Suda. S obzirom na gornje utvrđenje da podnositelji zahtjeva još uvijek mogu tvrditi da su „žrtve“ navodne povrede – i da je stoga odluka Ustavnoga suda u ovome predmetu nespojiva s načelima Konvencije – traži se ispitivanje ukupne duljine (vidi naprijed citirani predmet *Jakupović*, st. 18.).
22. S tim u vezi Sud primjećuje, kako je naprijed zabilježeno (vidi stavak 16.), da je postupak do sada trajao još jednu godinu nakon odluke Ustavnoga suda. Podnositelji zahtjeva nisu podnijeli još jednu ustavnu tužbu u odnosu na ovo razdoblje. Međutim, u svjetlu naprijed navedenoga zaključka koji se tiče njihovoga položaja žrtve, oni to nisu trebali učiniti. Sud će to razdoblje uzeti u obzir pri odlučivanju o osnovanosti predmeta i, kad je primjereno, o zahtjevu podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom na temelju članka 41. Konvencije (vidi naprijed citirani predmet *Jakupović*, st. 19.).
23. Sud nadalje nalazi da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Dalje nalazi da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

24. Sud ponavlja da se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na slijedeće kriterije: složenost predmeta, ponašanje podnositeljice zahtjeva i mjerodavnih vlasti kao i važnost onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u sporu (vidi, između mnogo drugih pravnih izvora, naprijed citirani predmet *Cocchiarella*, st. 68. i *Frydlender v. France* [GC], br. 30979/96, stavak 43., ECHR 2000-VII).
25. Vlada prihvaća da je, u svjetlu utvrđenja Ustavnog suda, postupak trajao nerazumno dugo.
26. Sud ne vidi razloga da drugačije odluči, budući je često utvrdio postojanje povreda članka 6. stavka 1. Konvencije u predmetima u kojima se postavljaju pitanja slična onima u ovome predmetu (vidi, na primjer, predmet *Poje v. Croatia*, br. 29159/03, 9. ožujka 2006. i *Škare v. Croatia*, br. 17267/03, 15. lipnja 2006.). Stoga je već u razdoblju koje je bilo podvrgnuto ispitivanju Ustavnoga suda duljina postupka bila prekomjerna te nije zadovoljila uvjet razumnoga roka. Nužno je zadržala to svojstvo kroz slijedeće razdoblje od godinu dana nakon donošenja odluke Ustavnog suda.

27. U svjetlu gornjih razmatranja, Sud zaključuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

28. Podnositelji zahtjeva nadalje prigovaraju na temelju članka 13. Konvencije, uzetim zajedno s člankom 6., stavkom 1. Konvencije, da Županijski sud u Zagrebu nije postupio po nalogu Ustavnog suda da donese odluku u propisanom roku. Članak 13. glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

29. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

30. Vlada je pozvala Sud da odbije ovaj prigovor s osnova što podnositelji zahtjeva nisu iscrpili domaća pravna sredstva. Tvrde da su podnositelji zahtjeva trebali podnijeti još jednu ustavnu tužbu, koja bi omogućila Ustavnom sudu da ocijeni značaj propusta Županijskog suda da postupi po njegovoj odluci.

31. Podnositelji zahtjeva nisu se očitovali o tom pitanju.

32. U tom pogledu Sud upućuje na svoju presudu u predmetu *Vaney v. France* (br. 53946/00, st. 53., 30. studeni 2004.) gdje je, u kontekstu članka 6., st. 1. Konvencije odbio sličan prigovor o neiscrpljivanju koji je uložila Vlada, jer bi njegovim prihvaćanjem podnositelj zahtjeva bio uhvaćen u začarani krug, gdje bi nedostatak jednog pravnog lijeka stalno dovodio do nastanka obveze da se koristi drugi. Sud smatra da se ovakvo obrazloženje jednakom snagom primjenjuje i u kontekstu članka 13. u okolnostima kakve prevladavaju u ovome predmetu. Stoga prigovor Vlade treba odbiti.

33. Sud nadalje nalazi da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Također nalazi da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

34. Vlada je priznala da je Županijski sud u Zagrebu za šest mjeseci prekoračio rok zadan u odluci Ustavnoga suda. Međutim, smatraju da sam ovaj čimbenik ne bi mogao dovesti do zaključka da ustavna tužba nije bila djelotvorno pravno sredstvo u predmetu podnositelja zahtjeva.

35. Prvo, tvrde da su, na temelju Zakona o Ustavnom sudu sva državna tijela, uključujući i sudove, vezana odlukama Ustavnog suda i imaju dužnost provesti ih. U velikoj većini predmeta sudovi u Hrvatskoj poštovali su naloge Ustavnog suda i donijeli svoje odluke u dužnome roku. No međutim, moguće sudovi ponekada nisu u potpunosti postupili po tim nalogima. Iz toga razloga, a kako bi pratili postupanje po svojim odlukama, Ustavni sud je postavio sustav nadzora, tražeći od svih sudova u Hrvatskoj da dostavljaju izvješća o pravovremenoj provedbi tih odluka. Posebice, od 1. siječnja 2005. godine svaka odluka Ustavnog suda kojom se nižem sudu nalaže odlučiti u predmetu u određenome roku, u svojoj izreci sadrži i nalog predsjedniku toga suda da dostavi informacije do određenoga datuma o donošenju i dostavi odluke, čije je donošenje bio naložio Ustavni sud.

36. Drugo, glede okolnosti ovoga predmeta, Vlada ponavlja da je Ustavni sud odlučio u korist podnositelja zahtjeva, izričito priznavši povredu njihovoga prava na suđenje u razumnome roku, te im dosudivši naknadu. S obzirom na to, to što je Županijski sud postupio po odluci Ustavnoga suda s odgodom od šest mjeseci, nije imalo značajan utjecaj na situaciju podnositelja zahtjeva niti je ugrozio autoritet te odluke „u mjeri u kojoj bi to dovelo do dvojbe u njenu djelotvornost“.
37. Podnositelji zahtjeva smatraju da sama činjenica da je Županijski sud „ignorirao“ odluku Ustavnog suda dovoljno ukazuje na to da u Hrvatskoj ne postoji djelotvorno pravno sredstvo za njeno „sporo pravosuđe“.

2. Ocjena Suda

38. Sud ponavlja da članak 13. jamči djelotvorno pravno sredstvo pred nacionalnim tijelom za navodnu povredu zahtjeva na temelju članka 6. stavka 1. za suđenje u predmetu u razumnome roku (vidi predmet *Kudła v. Poland* [GC], br. 30210/96, stavak 156., ECHR 2000-XI). Međutim, „djelotvornost“ „pravnoga sredstva“ u smislu članka 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnoga ishoda za podnositelja zahtjeva (vidi naprijed citirani predmet *Kudła*, stavak 157.).
39. Sud je već prihvatio da ustavna tužba Ustavnome sudu na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu predstavlja djelotvorno sredstvo za duljinu postupka koji je još u tijeku u Hrvatskoj (vidi predmet *Slaviček v. Croatia* (dec.), no. 20862/02, ECHR 2002-VII). U ovome je predmetu Ustavni sud prihvatio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva, utvrdio povredu njihovoga ustavnoga prava i dosudio im naknadu. Sama činjenica da pravična naknada dosuđena podnositeljima zahtjeva na domaćoj razini ne odgovara iznosima koje dosuđuje Sud u usporedivim predmetima ne čini to pravno sredstvo nedjelotvornim (vidi na primjer naprijed citirani predmet *Jakupović*, st. 28. i predmet *Rišková v. Slovakia*, br. 58174/00, st. 100., 22. kolovoz 2006.).
40. Međutim, Sud smatra da obveza država na temelju članka 13. obuhvaća i dužnost osigurati da nadležne vlasti izvršavaju pravna sredstva kad su dosuđena, te bilježi kako je već utvrdio povrede na temelju propuštanja države da poštuje taj zahtjev (vidi predmet *Iatridis v. Greece* [GC], br. 31107/96, st. 66., ECHR 1999-II). Za Sud bi bilo nezamislivo da članak 13. daje pravo na pravno sredstvo, i da ono bude djelotvorno, bez da štiti provedbu dosuđenih pravnih sredstava. Smatrati suprotno vodilo bi do situacija nespojivih s načelom vladavine prava koje su se države ugovornice obvezale poštovati kad su ratificirale Konvenciju (vidi, po analogiji, presudu u predmetu *Hornsby v. Greece*, od 19. ožujka 1997., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II, str. 510.–511., st. 40.).
41. Presudivši tako, Sud ne isključuje mogućnost da može biti situacija kada odgođena provedba ili čak i ne-provedba odluka Ustavnog suda može biti opravdana i tako ne dovesti do povrede članka 13. Konvencije. Međutim, u ovome predmetu Vlada nije pokušala opravdati odgodu od šest mjeseci, što je, po mišljenju Suda, od osobite važnosti s obzirom na činjenicu da se utvrđena povreda ticala duljine postupka. Sud u tom pogledu bilježi da je Županijski sud u Zagrebu žalbeni sud, što znači da je popis mogućih razloga za odgodu koji ne bi bili pripisivi vlastima (na primjer, ponašanje podnositelja zahtjeva), razmjerno kratak.
42. Vlada je umjesto toga pokušala umanjiti važnost kašnjenja Županijskog suda naglašavajući razne olakotne čimbenike, kao što su dosuđivanje naknade i izričito priznanje povrede, što je po njihovom mišljenju ipak to pravno sredstvo učinilo učinkovitim. Istina, iako bi neki od tih čimbenika mogli biti važni pri odlučivanju je li podnositelj zahtjeva imao djelotvorno pravno sredstvo, Sud smatra da se oni ne mogu smatrati odlučnima u ovome predmetu. Posebice, kao što je već naprijed utvrđeno (vidi

stavak 20.), naknada dosuđena podnositeljima zahtjeva bila je preniska i nedostatna. Iako je istina da ovaj čimbenik sam za sebe u pravilu ne čini pravno sredstvo nedjelotvornim (vidi stavak 39. ove presude) Sud nalazi da je u ovome predmetu to bilo osnaženo propuštanjem nadležnoga suda da pravovremeno izvrši odluku. Pri tome se razumije da je prestanak povrede koja je u tijeku za Sud važan element prava na djelotvorno pravno sredstvo (vidi, implicitno, naprijed citirani predmet *Cocchiarella*, st. 74.).

43. Sud stoga smatra da se u ovome predmetu, gdje podnositelji zahtjeva nisu primili dostatnu naknadu za neurednu duljinu svoga postupka i gdje je nadležni sud za šest mjeseci prekoračio rok koji mu je bio zadan i stoga nije pravovremeno proveo odluku Ustavnog suda, ne može tvrditi da je ustavna tužba kojoj su pribjegli podnositelji zahtjeva bila djelotvorno pravno sredstvo za duljinu toga postupka. Kombinacija ova dva čimbenika u osobitim okolnostima ovoga predmeta učinila je inače djelotvorno pravno sredstvo nedjelotvornim.

Međutim, ovaj zaključak ne dovodi u pitanje djelotvornost pravnoga sredstva kao takovoga, ili obvezu podnijeti ustavnu tužbu na temelju članka 63. Zakona o Ustavnome sudu, kako bi se iscrpila domaća pravna sredstva glede prigovora radi duljine postupka koji je još uvijek u tijeku.

44. Stoga je u ovome predmetu došlo do povrede članka 13.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

45. Članak 41. Konvencije predviđa

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

46. Podnositelji zahtjeva potražuju svaki 14.000 hrvatskih kuna (HRK) na ime nematerijalne štete.
47. Vlada osporava taj zahtjev.
48. Sud primjećuje da je Ustavni sud svakome podnositelju zahtjeva dosudio 530 eura (EUR). S obzirom na okolnosti ovoga predmeta, kao i činjenicu da je Sud, ne dovodeći u pitanje domaće pravno sredstvo, utvrdio povredu, Sud smatra da u svjetlu kriterija utvrđenih u njegovoj sudskoj praksi (vidi naprijed citirane predmete *Cocchiarella*, st. 139.-141., *Arvanitaki-Roboti and Others*, st. 29.-31. i predmet *Kakamoukas and Others v. Greece* [GC], br. 38311/02, st. 41.-43., 15. veljače 2008.) svakome podnositelju zahtjeva treba dosuditi 1.350,00 EUR uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

49. Podnositelji zahtjeva također potražuju naknadu troškova i izdataka nastalih pred Sudom, ne navodeći točan iznos.
50. Vlada je osporila taj zahtjev.
51. Sud primjećuje da prema Pravilu 60., stavak 1. Poslovnika Suda, podnositelj zahtjeva koji želi dosudu pravične naknade na temelju članka 41. Konvencije u slučaju da se utvrdi povreda nekoga od njegovih prava iz Konvencije, mora u tom smislu postaviti određen

zahtjev. Budući da u ovome predmetu punomoćnik podnositelja zahtjeva nije postavio određen zahtjev za naknadu troškova i izdataka, Sud ništa ne dosuđuje s tog naslova (Pravilo 60., st. 3.).

C. Zatezna kamata

52. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *proglašava* zahtjev dopuštenim;
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;
3. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije;
4. *presuđuje*
 - (a) da tužena država treba svakom podnositelju zahtjeva, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, isplatiti 1.350,00 EUR (tisuću tristo pedeset eura), uz sav porez koji treba zaračunati, na ime nematerijalne štete, a koji treba pretvoriti u nacionalnu valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedeni iznos plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;
5. *odbija* ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 17. srpnja 2008. godine u skladu s pravilom 77. stavicama 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen

Christos Rozakis

Tajnik

Predsjednik